

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄

ΤΟ ΡΩΜΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΕΡΒΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ (1862-75)

Ἡ κρητικὴ ἐπανάστασις δὲν ὑπῆρξε τὸ μόνον γεγονός τὸ ἐλκῦσαν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐν ἔτει 1866. Οἱ Ῥωμᾶνοι δὲν ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μακρὸν μένοντες ἠὲ χαριστημένοι ἐπὶ τῷ ἰθαγενεῖ ἀξιωματικῷ, ὃν εἶχον ἐκλέξει ἡγεμόνα τῶν ἠνωμένων Ἡγεμονιῶν τοῦ 1859. Ὁ Κούζας εἶχε μὲν κατορθώσει νὰ τύχη τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Πύλης καὶ τῶν δυνάμεων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰρηνεύσῃ τοὺς πολιτευτὰς τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ χώρας. Ἡ ῥωμανικὴ βουλὴ ἦτο ἡ κονίστρα τριῶν φατριῶν, τῶν συντηρητικῶν ἢ Λευκῶν, τῶν ριζοσπαστῶν ἢ Ἐρυθρῶν καὶ τῶν μετρίων φιλελευθέρων, ὧν αἱ βλέψεις συνέπιπτον πρὸς τὰς τοῦ ἡγεμόνος. Ἡ χώρα, ἥς μέγιστον μέρος τῶν κατοίκων συνίστατο ἐξ ἀγροτῶν μὴ γινωσκόντων ἀνάγνωσιν ἢ γραφὴν καὶ ὅλως ἀμαθῶν περὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα, δὲν ἦτο παρεσκευασμένη διὰ πολίτευμα κοινοβουλευτικόν, ὅπερ ἐν τῇ πράξει μετέπεσεν εἰς «διάπραξιν» ἐκλογῶν ὑπὸ τῆς κρατούσης φατρίας καὶ τὴν παρασκευὴν ταραχῶν ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων. Ὁ δὲ Κούζας ἐκάθητο ἤδη ἐπὶ τοῦ θρόνου ὀλίγον χρόνον πέραν ἑνὸς ἔτους, ὅτε οἱ Ἐρυθροὶ ἐξήγειραν τὸν λαὸν τῆς Κραγιόβας καὶ τοῦ Πλοεστίου ἐναντίον τοῦ ἐνωτικοῦ προγράμματος· τῷ δὲ 1862 τὸ ἀγροτικὸν νομοσχέδιον τοῦ συντηρητικοῦ πολιτευτοῦ Βάρβου Καταρτζῆ τὸ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς τε ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐργασίας ἐξήγειρε τὴν βιαίαν ἀντιπολίτευσιν τῶν Ἐρυθρῶν. Οὗτοι, συνειδότες, ὅτι ἐμειονοπήφουν ἐν τῇ βουλῇ, ἀνήγγειλαν τὴν πρόθεσιν αὐτῶν περὶ συγκλήσεως πανδήμου συλλαλητηρίου τῇ 11 Ἰουνίου, ἐπετείῳ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, ἐγγύτατα τοῦ βουλευτηρίου. Καὶ ἡ μὲν κυβέρνησις ἀντεδήλωσεν, ὅτι ἐμελλε νὰ παγορεύσῃ τὸ συλλαλητήριον· ἀλλ' ὁ πρωθυπουργὸς, ἐξωσθεὶς τῆς βουλῆς, ἐπυροβολήθη ὑπὸ δολοφόνου, ξένου καθ' ἃ ἐλέχθη, ἐξερεθισθέντος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ὁ φονεὺς οὐδέποτε εἰσῆχθη εἰς δίκην, ἐπειδὴ, ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος Ῥωσέττης καὶ ὁ

Ἰωάννης Μπρατιάνου, οἱ ἡγέται τῶν Ἐρυθρῶν ἐκλήθησαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἐκεῖνος ἠπειλήσεν τὸν ἡγεμόνα, ὅτι ἤθελε καταγγεῖλει τὸν ἀληθῆ ἔνοχον, ἃν δὲν παύσωσιν αἱ ἀνακρίσεις. Καὶ ὁ μὲν Κούζας οὐδέποτε ἀπεδείχθη ὡς ὑπάρξας ὁ ἠθικὸς αὐτουργὸς τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἔδωκε διαταγὴν ἀναστολῆς τῶν ἀνακρίσεων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπέμβασις αὕτη εἰς τὸ ἔργον τῆς δικαιοσύνης δὲν συνεπήγαγε τὴν κατάπαυσιν τῆς ἔχθρας τῶν Ἐρυθρῶν. Καὶ δὴ κατήγγειλαν τὸν ἡγεμόνα ὡς ὄντα ὄργανον τῆς Ῥωσίας, οὕτω δὲ κατέστησαν αὐτὸν ὑποπτον εἰς τοὺς Γάλλους, ἐπειδὴ διέταξε τὸν ἀφοπλισμὸν Πολωνῶν ἐθελοντῶν, διερχομένων διὰ τοῦ ῥωμανικοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ ἐπορεύοντο, ὅπως βοηθήσωσι τοὺς ἐπαναστατήσαντας συμπατριώτας αὐτῶν κατὰ τὴν πολωνικὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1863. Τὸ αὐτὸ δ' ἐκεῖνο ἔτος ἐπῆλθε «τερατώδης συνδυασμὸς» τῶν Λευκῶν καὶ τῶν Ἐρυθρῶν ἐναντίον τοῦ εὐνοουμένου ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ὑπουργοῦ Κογκαλνιτσεάνου, καὶ ἀπηθύνθη εἰς τὰς δυνάμεις ὑπόμνημα, δι' οὗ παρεκαλοῦντο νὰ πομακρύνωσι τὸν Κούζαν. Διηγοῦνται δὲ, ὅτι ὁ ἡγεμὼν ἐθεώρησε τὸ ὑπόμνημα οὕτω μικρὰν ἔχον ἀξίαν, ὥστε νὰ συνυπογράψῃ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὁδοιπορικῶν δαπανῶν τοῦ πολιτευτοῦ, ὅστις ἐμελλε νὰ κομίσῃ αὐτὸ εἰς Γαλλίαν. Ἀλλὰ τὰ συμβάντα ἀπέδειξαν, ὅτι εἶχεν ὑποτιμήσει τὴν σοβαρότητα τοῦ ἐναντίον αὐτοῦ ἀρξαμένου ἀγῶνος οὐ μόνον ἐν Παρισίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἡγεμονίαις. Τὸ δὲ τολμηρὸν αὐτοῦ πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων, καίπερ προάγον τὰ συμφέροντα τῶν χωρικῶν, ἤγαγεν εἰς ἔτι μείζονα ἐξερεθισμὸν τῶν πολιτευτῶν.

Καίτοι δὲ ἡ ἀρχὴ τοῦ Κούζα ὑπῆρξε βραχεῖα, τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνδέεται πρὸς τρεῖς πράξεις μεγίστης σπουδαιότητος, τὴν ἐκλαΐκευσιν τῶν μονῶν, τὸν ἀγροτικὸν νόμον καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκπαίδευσως. Τὸ μοναστικὸν ζήτημα ἐν Ῥωμανίᾳ εἶχεν ἐπὶ μακρὸν ταιπωρήσει τὸ ἀφνὲς πνεῦμα τῶν ἐπιχωρίων πολιτευτῶν. Ἡ χώρα ἦτο κατάμεστος θρησκευτικῶν καθιδρυμάτων, ἰδρυμένων ὑπὸ τῆς εὐσεβείας προτέρων ἡγεμόνων καὶ εὐπατριδῶν, οἵτινες χάριν ἐξασφαλίσεως τῶν δωρεῶν αὐτῶν εἶχον «ἀφιερῶσει» τὰ ἰδρύματα αὐτῶν εἰς τοὺς Ἁγίους τόπους τῶν Ἱεροσολύμων, τοῦ Ἁγίου ὄρους καὶ τοῦ Σινᾶ καὶ εἰς ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς κοινότητας ἐξαρτωμένας ἐκ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου· ὑπελογίζετο δὲ, ὅτι τὸ ἐν πέμπτον τοῦ ῥωμανικοῦ ἐδάφους, συμπεριλαμβανομένων ἐνίων τῶν εὐφορωτάτων διαμερισμάτων, ἦτο ἰδιοκτησία τῶν «ἀφιερωμένων» τούτων

μοναστηρίων, ὧν τὰ περισσεύματα τῶν εἰσπράξεων ἐστέλλοντο εἰς τὸ ἔξωτερικὸν καὶ ὧν οἱ ἡγούμενοι, ὄντες Ἕλληνες, ἐθεωροῦντο ξένοι ὑπὸ τῶν Ῥωμάνων ἐθνοφρόνων. Κατὰ ταῦτα μετὰ τὴν πτώσιν τῆς φαναριωτικῆς ἀρχῆς εἶχον γείνει ἐπανειλημμένοι ἀπόπειραι πρὸς λύσιν τοῦ οἰκονομικοῦ, ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ τούτου ζητήματος. Ὁ Γρηγόριος Δ' Γκίκας εἶχεν ἐξώσει τοὺς Ἕλληνας ἡγουμένους καὶ εἶχε περιορίσει τὰ ἐπὶ διαιτησίαν ἔσοδα τῶν βλαχικῶν μοναστηρίων εἰς πληρωμὴν τῶν τόκων τοῦ ἐθνικοῦ χρέους. Ἡ δὲ Πύλη κατ' εἰσήγησιν τῆς Ῥωσίας τῷ 1827 εἶχε παλινρθώσει τοὺς ἡγουμένους, οἵτινες ἀντέστησαν μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὰς ἀποπείρας τῶν Ῥώσων ὀργανωτῶν καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων ἰθαγενῶν ἡγεμόνων, ἀγωνισθέντων νάναγκάσωσιν αὐτοὺς, ὅπως ἀφιερώσωσι μέγα μέρος τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν εἰς τὰ σχολεῖα, τὰ νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα δημόσια καθιδρύματα τῶν Ἡγεμονιῶν. Ὁ δὲ Κούζας μετ' ἀκάρπους διαπραγματεύσεις ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Βουκουρεστίῳ ἀπεφάσισε νά λύσῃ τὸ ζήτημα ὀριστικῶς, καὶ διὰ διατάγματος τοῦ 1863 μετεβλήθησαν σχεδὸν ἅπασαι αἱ μοναὶ εἰς νοσοκομεῖα ἢ φυλακὰς, οἱ ἡγούμενοι ἐδιώχθησαν, καὶ ἐξελαϊκεύθη ἡ περιουσία αὐτῶν. Ἐπ' ἀνταλλάγματι δὲ ποσὸν ἀντιστοιχοῦν πρὸς περίπου δεκατρία καὶ ἡμισυ ἑκατομμυρίων δραχμῶν προωρίσθη ἐφ' ἅπαξ χάριν τῶν Ἀγίων τόπων, ἀλλ' αἱ ἀρχαὶ τῶν αὐτόθι ἰδρυμάτων ἀπέρριψαν αὐτὸ μετ' ἀγανακτήσεως. Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία κατελήφθη ὑπὸ λύσεως ἐπὶ πράξει, ἦν ἐθεώρησεν ἱερόσυλον καὶ δημοτικὴν, ἡ δὲ ἀγανάκτησις αὐτῆς ἠὲξήθη ἔνεκα τῶν προτάσεων τοῦ ἡγεμόνος περὶ ἀναδείξεως τῆς ἱεραῆς συνόδου τῆς Ῥωμανίας μᾶλλον ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Ὁ δὲ ἀγροτικὸς νόμος, τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ τολμηροῦ προγράμματος τοῦ Κούζα, ἀπερρίφθη ἐν τῇ βουλῇ. Ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ ἡγεμὼν τῇ 2 Μαΐου 1864 διέταξε τάγμα πεζικοῦ νά καθάρῃ τὸν λόφον, ἐν ᾧ εἶχον ἀθροισθῆ οἱ βουλευταὶ, καὶ διέλυσε τὴν βουλήν. Διὰ διαγγέλματος δ' ἐδικαιολογήθη τὸ κρομβέλλειον τοῦτο πραξικόπημα, καὶ ἐκλήθη ὁ λαὸς νά ἐκλέξῃ διὰ δημοψηφίσματος μετὰξὺ « τοῦ λογάδος τῶν Ῥωμάνων » καὶ « φατριαστικῆς ὀλιγαρχίας ». Τὸ δὲ δημοψήφισμα διὰ 682.621 ψήφων ἐναντίον 1.307 ἐπεκύρωσε τὰς πράξεις τοῦ Κούζα, ἡ τε Πύλη δὲ καὶ οἱ πρέσβεις τῶν δυνάμεων ἐλείσθησαν ὑπὸ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῆς προσωπικῆς γοητείας αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐν συμφωνίᾳ δὲ πρὸς ὅτι

ἠρμήνευεν ὡς τὴν λαϊκὴν θέλησιν « ἀνέπτυξε » τὴν ἐν Παρισίοις συνθήκην τοῦ 1858 εἰς νέον « καταστατικὸν χάρτην » ἢ σύνταγμα διὰ τῆς ἰδρύσεως γερουσίας, διοριζομένης τὸ μέγιστον μέρος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ βουλῆς, ἐκλεγομένης διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Ὡς δὲ εἶχον τότε τὰ κατὰ τὴν Ῥωμανίαν, τοιαύτη διάταξις πραγμάτων ἠθέλεν ὑποτάξει ἀμφοτέρω τὰ νομοθετικὰ σώματα εἰς τὸν ἡγεμόνα, ἐπειδὴ οἱ μὲν νομάρχαι αὐτοῦ ἔμελλον νά φροντίσωσιν, ὅπως οἱ ἀγρόται ψηφίζωσι τοὺς ὑποψηφίους τῆς κυβερνήσεως, οἱ δὲ διοριζόμενοι γερουσιασταὶ, ὅσοι ἔμελλον νάποχωρῶσι μετὰ διαιτησίαν διὰ κλήρου, θὰ ἦσαν ὁμοίως δημιουργήματα αὐτοῦ. Μόνον ἐν στοιχείῳ ὑπῆρχεν ἐν τῇ πολιτείᾳ, δυνάμενον νά ἐπισκιάσῃ τὴν καλόβουλον ἐκείνην αὐταρχίαν, ὁ στρατὸς, καὶ, εὐθύς ὡς ὁ Κούζας ἐστερήθη τῆς ὑποστηρίξεως αὐτοῦ, ἔπεσεν. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ἡγωνίσθη νά καταστήσῃ δημοφιλὲς τὸ πραξικόπημα αὐτοῦ διὰ « τοῦ ἀγροτικοῦ νόμου » τοῦ 1864, ὅστις κατήργησε τὰ καταναγκαστικὰ ἔργα, τὴν δεκάτην, τὴν ἐλευθέραν μεταφορὰν ξυλίας διὰ τοὺς γαιοκτήμονας καὶ ὅμοια τιμαριωτικὰ βάρη ἐπὶ πληρωμῇ ἑνιαυσίου ποσοῦ εἰς τὴν πολιτείαν ἐπὶ δέκα πέντε ἔτη κατ' ἀνώτατον ὄρον, καὶ ἐγκαθίδρυσεν ἀγροτικὴν ἰδιοκτησίαν μετὰ τακτῆς προθεσμίας ἐξαγορᾶς τῶν κτημάτων παρὰ τῶν προτέρων ἰδιοκτητῶν. Χάριν δὲ παρακολύσεως τῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀποκτήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἐξελέγξεως τῶν κτημάτων τῶν ἀγροτῶν, ταῦτα ἐκηρύχθησαν ἀναπαλλοτρίωτα, οὐδ' ἠδύνατο νά ὑποθηκευθῶσι πρὸ τῆς παρόδου τριακονταετίας. Καὶ ὑπῆρξαν μὲν ἀσπασταὶ εἰς τοὺς χωρικοὺς αἱ ἀγροτικαὶ διατάξεις τοῦ Κούζα, ἀλλ' εἶχον τὸ ἐλάττωμα, ὅτι δὲν προεβλέπετο δι' αὐτῶν ἡ αὐξήσις τῶν οἰκογενειῶν τῶν χωρικῶν, ἐπειδὴ ἔδαφικὴ τις ἔκτασις ἀγρῶν ἀρκοῦσα δι' ἓνα ἄνδρα εὐρέθη ἀνεπαρκῆς διὰ τοὺς πολυαριθμούς αὐτοῦ γόνους. Πρὸς τούτοις δὲ παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἀπαγορεύσεις ὁ μικρὸς ἰδιοκτήτης κατώρθωσε νάποφύγῃ τὰς ἐναντίον τῆς πωλήσεως καὶ τῆς ὑποθηκεύσεως διατάξεις, οὕτω δὲ ὁ Κούζας δὲν ἠδυνήθη νά λύσῃ τὸ δυσκολώτατον τῶν ρωμανικῶν προβλημάτων, τὸ τῶν γαιῶν. Οὐχ ἦττον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐφημίσθη παρὰ τοῖς παριστρίοις χωρικοῖς, οἵτινες καὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ προσεδόκων νά ἴδωσιν αὐτὸν ἐπανερχόμενον, ἵνα καταπαύσῃ τὴν κατέχουσιν αὐτοὺς δίψαν γαιῶν διὰ νέου ἀναδασμοῦ κτημάτων.

Τρίτος δὲ νόμος, δι' οὗ εἰσῆχθη ἡ ἐλευθέρη ἐκπαίδευσις, οὕσα

404 Τὸ ῥωμανικὸν καὶ τὸ σερβικὸν ζήτημα (1862-75)

κατ' ὄνομα ὑποχρεωτικὴ ἐν τῷ στοιχειώδει αὐτῆς σταδίῳ, ἀνέφξεν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν χωρικῶν ἕξ ἔτη πρὸ τοῦ νόμου τοῦ Φόρστερ ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ἀξιώματα. Εἰς τὴν μεταρρυθμίσιν δὲ ταύτην ὀφείλεται κυρίως ἡ αὐξήσις τῶν Ῥωμάνων δημοκρατικῶν καὶ τῆς ὑποστάθμης τῶν πεπαιδευμένων.

Τὸ πραξικόπημα τοῦ Κούζα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συγχωρηθῆ εὐκόλως ὑπὸ τῶν Ῥωμάνων πολιτευτῶν. Καὶ δὴ ἰδρῦθη ἔταιρεία «ὑπὲρ ἀμύνης τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος», καὶ οἱ ἠγέται τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν «ἐν περιπτώσει χηρείας τοῦ θρόνου νὰ ὑποστηρίξωσι διὰ παντὸς μέσου τὴν ἐκλογὴν ξένου ἡγεμόνος ἀνήκοντος εἰς τινὰ τῶν βασιλευόντων οἴκων τῆς Ἑσπερίας. Οἱ δ' Ἐρυθροὶ, ὧν ἀρχηγοὶ ἦσαν ὁ Ῥωσέττης καὶ ὁ Μπρατιάνου, ἐζήτησαν νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν χηρείαν ἐκείνην χάριν ἀντικαταστάσεως τοῦ ἡγεμόνος διὰ ξένου, καὶ ἐξήγειραν στάσιν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1865 ἀπουσίαν τοῦ Κούζα ἐν τῷ ἔξωτερικῷ. Ἀμνηστία δοθεῖσα ἠρμηνεύθη ὑπὸ τῶν ῥιζοσπαστῶν ὡς ἀδυναμία τοῦ ἡγεμόνος, ἐν ᾧ ἀφ' ἐτέρου ἡ ἀριστοκρατία, ἕξ ἧς κυρίως ἐξεπήγαζον οἱ πολιτευταί, ἀπέβλεπε μετὰ ζηλοτυπίας πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ «νέου ἀνδρὸς» διορισμὸν ξένων εἰς παχυμίσθους θέσεις καὶ πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ εἰσποίησιν δύο νόθων υἱῶν, οὓς εἶχεν ἐκ Ῥωμανίδος δεσποίνης, τῆς πριγκιπίσσης Ὀθρένοβιτς, τῆς μητρὸς τοῦ μέλλοντος βασιλέως τῆς Σερβίας Μιλάνου. Οὕτως οἱ Ἐρυθροὶ καὶ οἱ Λευκοὶ, διαλύσαντες τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν διαφορὰς, συνηνώθησαν διὰ τῆς κοινῆς ἐπιθυμίας τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ «τυράννου», οὗ τὸν διάδοχον μετέβη ὁ Μπρατιάνου, ὅπως εὖρη ἐν Παρισίοις. Ἀλλὰ δὲν ἐχρειάσθη νὰ ζητήσῃ ἐπὶ μακρὸν, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τοῦ πρίγκιπος τοῦ Χοεντσόλλερν-Σιγκμαρίγγεν Καρόλου Λουδοβίκου εἶχεν ἤδη ὑποδειχθῆ εἰς τὸν Ναπολέοντα Γ' ὑπὸ τῆς κυρίας Ὀρτησίας Κορνι, στενῆς φίλης τοῦ τε Γάλλου αὐτοκράτορος καὶ τοῦ οἴκου τῶν Χοεντσόλλερν. Καὶ ὁ μὲν ἠγέτης τῶν Ἐρυθρῶν παρεσκεύασε τὴν εὐρωπαϊκὴν κοινὴν γνώμην ὑπὲρ καταλύσεως τοῦ Κούζα διὰ φυλλαδίου καταγγέλλοντος αὐτὸν ὡς περιστοιχιζόμενον ὑπὸ ὀργάνων τῆς Ῥωσίας, καὶ οὕτως ἐξήγειρε τὰς ὑπονοίας τῶν Γάλλων περὶ ῥωσικῶν σχεδίων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡ δ' ἐπιτροπεία τῶν συντηρητικῶν καὶ ῥιζοσπαστῶν ἡ συγκροτηθεῖσα χάριν ἀνατροπῆς τοῦ θρόνου ἐνήργει ἐν Βουκουρεστίῳ. Πολλοὶ ἀξιωματικοὶ ἐπέισθησαν νὰ παράσχωσι τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν συν-

ωμοτῶν, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ ἐκθρονίσωσι τὸν Κούζαν καὶ ἀνακηρύξωσι τὸν κόμιτα τῆς Φλάνδρας, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου Λεοπόλδου Β', τὴν νύκτα καθ' ἣν οἱ κυνηγοὶ, τὸ πεφιλημένον σῶμα τοῦ Κούζα, ἐφρούρουν τὸ παλάτιον, ἦτοι τῇ 10 Φεβρουαρίου 1866. Καὶ ἐνωρὶς μὲν ἤδη κατὰ τὴν μοιραίαν ἐκείνην ἐσπέραν ἐγνώσθησαν εἰς τὸν ἡγεμόνα τὰ τῆς προσεγγιζούσης ἐπαναστάσεως· ἀλλὰ δὲν ἠξίωσε προσοχῆς τὰγγελθέντα, περιορισθεὶς εἰς εἰδοποίησιν τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀστυνομίας, ὅστις ἀνέφερεν εἰς αὐτὸν, ὅτι ἡ πόλις ἦτο ἤσυχος. Ὁ ἡγεμὼν ἀπεσύρθη πρὸς ὕπνον, πεπορθῶς εἰς τοὺς ἀγαπητοὺς κυνηγούς· ἀλλὰ περὶ τὴν τετάρτην πρωινήν ὥραν τῆς 11 Φεβρουαρίου ἀφυπνίσθη ὑπὸ ἀξιωματικοῦ τῆς φρουρᾶς, ὅστις εἰσηλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτοῦ, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἄλλων ἀξιωματικῶν καὶ τινων πολιτῶν. Ἴδὼν δὲ, ὅτι ὁ στρατὸς εἶχεν ἐγκαταλίπει αὐτὸν, ὑπέγραψεν ἔγγραφον παραιτήσεως, δι' οὗ «κατέθηκε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως εἰς τοποτηρητείαν καὶ ὑπουργεῖον τῆς ἐκλογῆς τοῦ λαοῦ». Οἱ δὲ συνωμόται, τυχόντες τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ, ἐβοήθησαν αὐτὸν νὰ ἐνδύθῃ καὶ ἤγαγον δι' ὀπισθίας θύρας εἰς οἰκίαν τινὰ, ὅπου ἔμεινε πεφυλακισμένος μέχρι τῆς ἐσπέρας, ὅτ' ἐφ' ἀμάξης, ἐχούσης καταβεβιβασμένα τὰ παραπετάσματα τῶν θυρίδων, ἐγκατέλιπε τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ διὰ παντός. Καὶ οὐδέποτε μὲν πλέον ἐπανεΐδε τὴν Ῥωμανίαν, ἐπειδὴ ἡ αἴτησις αὐτοῦ, ὅπως ἐπιτραπῆ εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ὡς ἰδιώτης τῷ 1867, ἀπερρίφθη· ἀλλ' ἐπτά ἔτη μετὰ τὴν κατάλυσιν τὰ λείψαν' αὐτοῦ ἤχθησαν, ὅπως ἐπαναπαυθῶσιν ἐν τῷ ἐδάφει, ὅπερ εἶχεν ἀγωνισθῆ νὰ κερδήσῃ χάριν τῶν ἀγροτῶν καὶ οὗ εἶχεν ὑπάρξει ὁ πρῶτος μόνος ἄρχων. Τῷ δὲ 1912 ὁ διάδοχος τοῦ Κούζα ἀπεκάλυψε τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐν Ἰασίῳ ἐν μέσῳ ἀπείρου ἐνθουσιασμοῦ. Δύναται δὲ νὰ λεχθῆ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅτι τὸ ἀγαθὸν ὅπερ ἔπραξε ζῆ μετ' αὐτόν. Ὑπεράγαν ἀργὰ ἐξετιμήθησαν αἱ δημόσιαι αὐτοῦ ὑπηρεσίαι, καίτοι δ' ὁ ἰδιωτικὸς αὐτοῦ βίος δὲν ὑπῆρξεν ἄμειπτος, οἱ νεώτατοι τῶν Ῥωμάνων ἱστορικῶν χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν ὡς «εὐεργετικὸν καὶ εὐγενῆ αὐτάρχη».

Ὁ λαὸς τοῦ Βουκουρεστίου ἀπεδέχθη τὴν ἐπανάστασιν ἀνευ ἀντιρρήσεως. Ὅτ' ἐξηγέρθησαν τὴν πρωίαν, εὖρον ἤδη ἐγκαθιδρυμένην προσωρινὴν κυβέρνησιν, συνισταμένην ἐκ τοῦ Λασκάρεως Καταρτζῆ, συντηρητικοῦ, τοῦ Γκολέσκου, φιλελευθέρου, καὶ τοῦ συνταγματάρχου Χαραλάμπη, ἀντιπροσωπεύοντος τοὺς ἀξιωματικούς,

νέον δὲ ὑπουργεῖον ὑπεσχέθη εἰς τὰ πλήθη ξένον ἡγεμόνα ἀντ' ἐκείνου, ὅστις εἶχε «διαψεύσει τὰς προσδοκίας αὐτῶν». Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν ἀνεκηρύχθη ἡγεμὼν τῆς Ῥωμανίας ὁ κόμισ τῆς Φλάνδρας Φίλιππος. Ἄλλ' ὁ κόμισ ἠρνήθη πάραυτα νὰναλάβῃ τὸ δυσχερὲς ἔργον, ὅπως ἄρξη «τοῦ Βελγίου τοῦ κάτω Δουνάβεως», ἢ τε Πύλη δὲ καὶ ὁ τσάρος διεμαρτυρήθησαν ἐναντίον τῆς καταλύσεως τοῦ Κούζα. Ἐπὶ τούτοις δὲ συνῆλθεν ἐν Παρισίοις τῇ 26 Φεβρουαρίου συνδιάσκεψις τῆς Τουρκίας καὶ τῶν δυνάμεων, ἐν ἧ ὁ Τοῦρκος ἀντιπρόσωπος ἀπέκρουσε τὴν τ' ἐκλογὴν ξένου ἡγεμόνος καὶ τὸν διορισμὸν κληρονομικοῦ ὀσποδάρου. Ἄλλ' αἱ δυνάμεις διεπραγματεύοντο βραδέως, καὶ ἐν ᾧ ἐκείναι ἐξηκολούθουν συζητοῦσαι τὰς τύχας τῆς Ῥωμανίας, τὸ ζήτημα ἐλύθη ἐκτὸς τῆς αἰθούσης τῆς συνδιασκέψεως διὰ τῆς ἀμετακλήτου λογικῆς τῶν πραγμάτων. Ὁ Μπρατιάνου μετέβη ἐκ Παρισίων εἰς τὴν Δυσσελδόρφην, ὅπου τότε εὑρίσκετο ὁ πρίγκιψ τοῦ Χοεντσόλλερν - Σιγκμαρίγκεν, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν, ὅτι ὁ Ναπολέων Γ' εἶχε προτείνει τὴν ὑποψηφιότητ' αὐτοῦ, καὶ προσήνεγκε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ἐζητήθη τότε ἡ ἔγκρισις τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας Γουλιέλμου Α' ὡς ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας. Καὶ ἐκεῖνος μὲν δὲν ἦτο πρόθυμος νὰ συγκατανεύσῃ· ἀλλ' ὁ Βίσμαρκ, ὅστις συνείδεν, ὅτι Πρωσσοὶ ἡγεμῶν πέραν τῶν Καρπαθίων θὰ ἦτο σκόλοψ τῆς Αὐστρίας, συνεβούλευσε τὸν πρίγκιπα Κάρολον νὰ μεταβῇ πάραυτα, ἐπειδὴ, ὡς ἰσχυρίσθη ὁ μέγας πολιτευτῆς, «ἀρκεῖ νὰ εὑρεθῆτε ἐν Ῥωμανίᾳ, καὶ τὸ ζήτημα θὰ λυθῇ ταχέως», ὡς πρὸς δὲ τὰς δυνάμεις, αὐταὶ θὰ διαμαρτυρηθῶσι μὲν, «ἀλλ' αἱ διαμαρτυρίαι ὑφίστανται μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου». Προσέθηκε δ' ὁ Βίσμαρκ, ὅτι δὲν ὑπῆρχε «πολὺς φόβος» ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας, ἥτις θὰ ἠθελεν ἄλλως πειραθῆ νὰ ματαιώσῃ τὴν ὑποψηφιότητ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ προετίθετο «νὰ κρατήσῃ κατὰ τὸν προσεχῆ χρόνον τὴν Αὐστρίαν ἀπησχολημένην ἐφ' ἱκανόν», ὑπαινισσόμενος τὸν ἐπικείμενον μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας πόλεμον. Ἀλλὰ καὶ ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, συνεπέρανε, «θὰ ἐνθυμῆσθε πάντοτε μετ' εὐχαριστήσεως πρᾶξιν τολμηρὰν, ἥτις οὐδέποτε θέλει ἐπιφέρει μομφὴν καθ' ὑμῶν». Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ἡ ὑποψηφιότης εἶχε γνωσθῆ ἐν Ῥωμανίᾳ, ὅπου παρὰ ταραχὴν τινα ὑπὲρ χωρισμοῦ τῶν δύο Ἡγεμονιῶν, συμβᾶσαν ἐν τῷ Ἰασίῳ, ὅπερ εἶχε πάθει οἰκονομικῶς ἕνεκα τῆς ἐνώσεως, διὰ δημοψηφίσματος τῇ 8 Ἀπριλίου ἔγεινε δεκτὸς ὁ πρίγκιψ Κάρολος διὰ ψήφων 685.969 κατὰ 224. Καὶ ἡ μὲν συνδιάσκεψις ἠρνήθη νὰ

δεχθῆ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν, ἐπειδὴ εἶχεν ἤδη ψηφίσει πρότασιν, καθ' ἣν ὁ μέλλων ἡγεμὼν ὄφειλε νὰ εἶνε ἰθαγενὴς καὶ νὰ ἐκλεχθῆ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως, ἀλλ' ἡ συντακτικὴ συνέλευσις ἐπεκύρωσε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος. Ἄλλ' ὁ Κάρολος, λαβὼν ἄδειαν ἀπουσίας ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τῶν δραγῶνων τῆς Πρωσσίας, ἀπεδήμησεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Hettingen καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ἐργασίας ἐν Ὀδησσῶ εἰς τὸν οὐγγρικὸν λιμένα Μπαζιάς παρὰ τὸν Δούναβιν, καὶ ἐν τῷ μετρίῳ ξενοδοχείῳ τοῦ πολιέματος τούτου παρέστη αὐτήκοος τῶν ὀμιλιῶν τῶν ὁμεστίων, συζητούντων περὶ τῆς πιθανῆς ἀποτυχίας τῆς μελλούσης αὐτοῦ ἐντολῆς καὶ προλεγόντων, ὅτι ἔμελλε νὰ περιπέσῃ εἰς ὁμοίαν πρὸς τὸν Κούζαν τύχην. Ἐκεῖ δὲ συνήντησεν αὐτὸν ὁ Μπρατιάνου, ἀλλὰ μόνον ὅτε ὁ Κάρολος ἐπάτησε τὸν πόδα ἐπὶ ῥωμανικοῦ ἐδάφους ἐν Τούρνῳ Σεβερίνῳ τῇ 8 Μαΐου, ὁ μέλλων αὐτοῦ πρωθυπουργὸς ἀνεγνώρισεν ἐν τῷ διοπτροφόρῳ ἐκείνῳ ὀδοιπόρῳ τῆς δευτέρας θέσεως ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν Δούναβιν πλοίου τὸν ἡγεμόνα τῆς Ῥωμανίας. Μετὰ δὲ δέκαπέντε ἡμέρας ἡ συνδιάσκεψις διελύετο χωρὶς νὰ ἔχη φθάσει εἰς ἀπόφασιν τινα μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας γενομένην πρότασιν τῆς λήψεως ἀναγκαστικῶν μέτρων. Ὁ Κλάρενδων, ὢν τότε ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας, προέτεινεν, ὅτι θὰ ἦτο συνετώτερον διὰ τὴν Πύλην νὰναγνωρίσῃ τὸν ἡγεμόνα Κάρολον ἐπὶ τῷ ὄρῳ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἐπικυριαρχίας τοῦ σουλτάνου πολὺ μᾶλλον ἢ νὰ ἔχη ἐπέμβασιν τῆς Ῥωσίας. Εὐτυχῶς δ' ἡ ἐπανάστασις τῆς Κρήτης ἀπέσπασε τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων, οἵτινες ἠρκέσθησαν ἀθροίζοντες στρατὸν ἐν Ῥουστσοκίῳ· ἡ δ' ἔκρηξις τοῦ μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας πολέμου προέλαβε, καθ' ἣ εἶχε προείπει ὁ Βίσμαρκ, ταῦστριακὰ σχέδια. Πράγματι Οὔγγροι καὶ Σέρβοι ἀπόστολοι ἐπειρῶντο νὰ πείσωσι τὸν ἡγεμόνα Κάρολον νὰ προβῆ εἰς ἀντιπερισπασμὸν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, ἡ δὲ Σαρδινία ὡς σύμμαχος τῆς Πρωσσίας ἐναντίον τῆς Αὐστρίας εἶχεν εὐμενῶς πρὸς ἡγεμόνα Πρωσσοῦ· ἀλλὰ καὶ ὁ Ναπολέων Γ' ἀπέβλεπε μετ' εὐχαριστήσεως πρὸς ἄνδρα συνδεδεμένον διὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκρατορικὸν οἶκον τῆς Γαλλίας. Διὰ δὲ τοὺς Ῥωμάνους πολιτευτὰς αἱ φιλελεύθεραι τάσεις αἱ ἐπιδειχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Καρόλου ὡς πρωθυπουργοῦ τῆς Πρωσσίας ἦσαν περαιτέρα σύστασις τοῦ υἱοῦ.

Ἄλλ' ὅμως ἡ θέσις τοῦ νέου ἡγεμόνος δὲν ἦτο εὐχερῆς. Πρά-

γματι εὔρισκεν ἑαυτὸν μόνον μεταξὺ λαοῦ, οὗ ἠγνόει τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα, οὗ οἱ πόροι εὔρισκοντο ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει, οὗ οἱ ὑπάλληλοι ἦσαν ὡς τὸ πλεῖστον ἀπλήρωτοι ἐπὶ μῆνας ὅλους. Τὰ πρῶτα φαινόμενα δὲν ἦσαν ἐνθαρρυντικά· οἱ Ῥωμᾶνοι στρατιῶται ἐνεποίησαν κακὴν αἴσθησιν εἰς τὸν ἐπιτετηδευμένον Πρῶσσον ἀξιωματικὸν, ἀναλογιζόμενον, ὅτι μετὰ τοιούτου ὑλικοῦ δὲν θὰ ἦδύνατο

νὰ πολεμήσῃ τὴν Αὐστρίαν· οὐδὲ ἐν χιλίομετρον σιδηροδρόμου ὑπῆρχεν ἐν τῇ χώρᾳ, καὶ αἱ ὑπάρχουσαι ἐν αὐτῇ λεωφόροι ἦσαν ὀλίγαι· αἱ ὁδοὶ τῆς πρωτεύουσας ἦσαν «πηλὸς ἀχανής»· μόλις ἠδυνήθη νὰ πιστεύσῃ, ὅτι μονώροφον κτίριον, ἔχον τὴν πρόσοψιν ἐπὶ ῥυπαρᾷ πλατείας, ἦτο τὸ «ἀνάκτορον». Ἄλλ' οὐχ ἦττον ἦτο νέος, ἔχων τότε ἡλικίαν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἑτῶν, ἦτο μεστὸς ἐλπιδῶν, ἦτο Χοεντσόλλερν, καὶ ὑπερενίκησεν ἀπάσας ἐκείνας τὰς δυσκολίας.

Τὸ πρῶτον πρόβλημα τὸ ἀναμένον λύσιν ἦτο ἡ ψήφισις τοῦ νέου συν-

τάγματος, ἧς χάριν εἶχεν ἐκλεχθῆ ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως συντακτικῆ συνέλευσις. Τὰ δύο μέγιστα προέχοντα χαρακτηριστικὰ τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τοῦ 1866 ἦσαν τὸ δικαίωμα τοῦ ἡγεμόνος περὶ ἀπολύτου ἀρνησικυρίας, εἰς ἣν καὶ ἐπέμενε, καὶ τὸ περιώνυμον ἑβδομον ἄρθρον, καθ' ὃ «μόνον ξένοι ἔχοντες χριστιανικὰ ὀνόματα δύνανται νὰ τύχῃσι πολιτογραφήσεως». Ὁ δὲ Μπρατιάνου καὶ ὁ Ῥωσέττης, οἱ δύο ριζοσπάσται ὑπουργοὶ τοῦ πρώτου ὑπουργείου τοῦ νέου ἡγεμόνος, συγκροτούμενου ἐκ τε Λευκῶν καὶ ἐξ Ἐρυθρῶν, εἶχον προτείνει τὴν διάταξιν, καθ' ἣν

Μπρατιάνου.

ἡ «θρησκεία δὲν εἶνε κώλυμα τῆς πολιτογραφήσεως ἐν Ῥωμανίᾳ», καὶ εἶχον ὑποσχεθῆ τὴν ψήφισιν εἰδικοῦ νόμου χάριν πολιτογραφήσεως τῶν Ἰουδαίων. Ἄλλ' ἡ πρότασις αὕτη ἐξήγειρε θύελλαν ἀγανακτήσεως παρὰ τοῖς Μολδαβοῖς πληρεξουσίοις. Ἀντισημίτης δημοσιογράφος ἐξηρέθισε τὸν ὄχλον τοῦ Βουκουρεστίου ἐναντίον τοῦ ὑπουργείου· ἡ συναγωγὴ τῆς πρωτεύουσας κατεστράφη, καὶ τὸ ἑβδομον ἄρθρον ἀντικατέστησε τὸ ἀρχικὸν σχέδιον. Οὕτως ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ὁ Κάρολος ἔλαβε πείραν τῶν ἐν Μολδαβίᾳ ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων αἰσθημάτων. Ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἀνοικοδόμησις τῆς συναγωγῆς δι' ἰδίων χρημάτων δὲν ἱκανοποίησε τὰς ἰσχυρὰς ἰουδαϊκὰς κοινότητας τῆς Ἑσπερίας. Τῷ 1867 ὁ Μπρατιάνου, ἀποστὰς τοῦ ἀνεξιθρήσκου αὐτοῦ προγράμματος, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Μολδαβῶν χάριν τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ στρατοῦ, ἐπανέφερεν εἰς τὴν ζωὴν τὴν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ῥωσικῆς κηδεμονίας ἐνέργειαν ἐναντίον Ἰουδαίων καπήλων καὶ μισθωτῶν, ἐπισύρων οὕτω καθ' ἑαυτοῦ τὰς διαμαρτυρίας τῶν κυβερνήσεων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος τριάκοντα καὶ εἴς Μολδαβοὶ βουλευταὶ ἔγειναν εἰσηγηταὶ ἔτι αὐστηροτέρου μέτρου ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, ἀπαγορεύοντος καθ' ὀλοκληρίαν τὴν διαμονὴν αὐτῶν ἐκτὸς τῶν πόλεων, τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀπόκτησιν ἀκινήτου περιουσίας καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀποδοχὴν δημοσίων ἢ δημοτικῶν συμβολαίων. Ἦρχισε τότε ἡ ἀπέλασις τῶν Ἰουδαίων καπήλων, καὶ ἐπηκολούθησαν ἀντίσημιτικαὶ στάσεις· ὁ σὶρ Μωϋσῆς Μοντεφιόρε ἐπεσκέφθη τὸ Βουκουρέστιον, καὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις τῷ 1868 καὶ τῷ 1872 κατηγόρησε τὴν Ῥωμανίαν ἐπὶ παραβάσει τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔκτου ἄρθρου τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων, δι' οὗ ἐκηρύσσοντο «ἅπαντες οἱ Μολδαβοὶ καὶ οἱ Βλάχοι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου». Καθ' ἃ ἔγραφεν ὁ πατὴρ τοῦ ἡγεμόνος, «τὸ ἰουδαϊκὸν ζήτημα εἶνε *μή μου ἄπτου*, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἔχουσι χρῆμα καὶ ὄλον τὸν τύπον». Μετὰ δέκα δ' ἔτη ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου καὶ πάλιν ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Ῥωμάνους τὸ τραχὺ τοῦτο γεγονός.

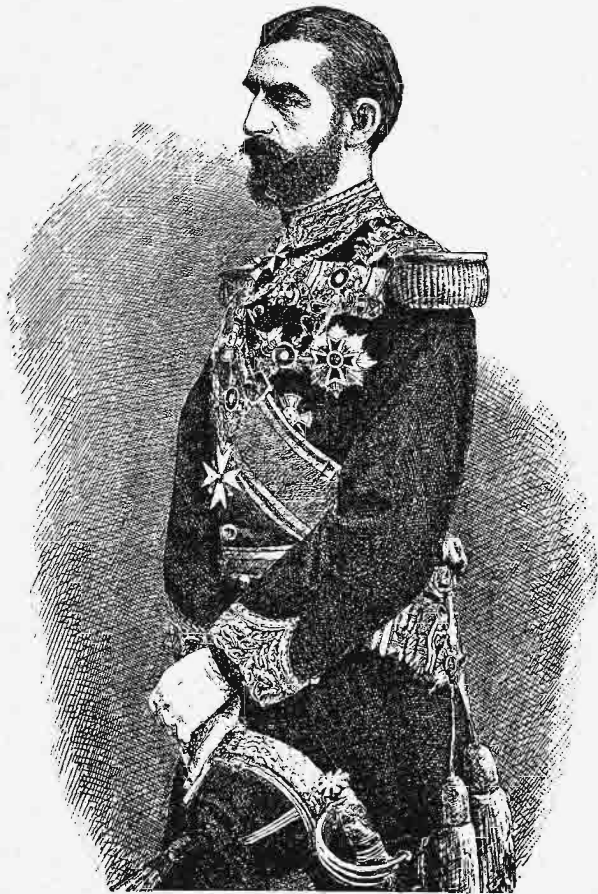
Ψηφισθέντος δὲ τοῦ συντάγματος, πρῶτον ζήτημα ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τοῦ ἐπικυριάρχου ἀναγνώρισις τοῦ ἡγεμόνος. Δι' ἄνδρα ἀνήκοντα εἰς τὸν οἶκον τῶν Χοεντσόλλερν ἡ καθομολόγησις ὑποτελείας εἶχε τι τὸ ἰδιαζόντως ἀποκρουστικόν· πράγματι δὲ ἡ ὑπαρξὶς τοιούτου δεσμοῦ εἶχεν ὑπάρξει εἰς τῶν λόγων, δι' οὓς ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Γουλιέλμος εἶχεν ἀντιταχθῆ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς

αὐτοῦ ἀποδοχὴν τοῦ θρόνου. Ἀλλὰ, καίπερ ἔχων ἤδη τὴν ἀπόφασιν νὰποκόψη ἐν πρώτῃ εὐνοϊκῇ εὐκαιρίᾳ τὸν τελευταῖον δεσμὸν τὸν συνδέοντα αὐτὸν πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἠναγκάσθη ὁ ἡγεμὼν ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ καθεστῶς. Χάρις δ' εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἰωάννου Γκίκα, ὅστις, ἅτε προϋπάρξας ἡγεμὼν τῆς Σάμου, ἦτο ἀγαπητὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ σουλτᾶνος ἐπέισθη νὰ δε-

χθῆ τὸν Κάρολον, καὶ, διαρκούσης τῆς ἀκροάσεως, ὁ ἀγέρωχος ὑποτελὴς ἠγωνίσθη νὰ συμπεριφερθῆ μεθ' ὑποκρίσεως τοῦτο μὲν περισωζούσης τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀξιοπρέπειαν, τοῦτο δὲ διδασκούσης τὸν ἐπικυρίαρχον, ὅτι εἶχον παρῆλθαι αἱ ἡμέραι τῆς ταπεινώσεως τῶν Φαναριωτῶν. Τῇ δὲ 12 Ὀκτωβρίου ἔλαβε τὸ φερμάνιον τὸ ἐπικυροῦν τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ὡς κληρονομικὸς ἡγεμὼν τῶν «ἠνωμένων Ἡγεμονιῶν», ὡς οἱ Τούρκοι ἠρέσκοντο ἀκόμη καλοῦντες τὴν Ῥωμανίαν, μετὰ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐκκοπῆς ἰδίου νομίματος, ἀλλ' ἄνευ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνάπτειν ἰδίας συνθήκας ἢ τοῦ ἀπονέμειν παράσημα. Καὶ ὁ μὲν ἐνιαύσιος φόρος ἔμελλε νὰυξηθῆ, ὁ δὲ στρατὸς δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπερ-

βαίνῃ τριάκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν. Οὕτως ἕξ μῆνες εἶχον ἀρκέσει, ὅπως κανονισθῆ ἡ ἀνώμαλος θέσις τοῦ ἡγεμόνος.

Ἀλλ' οὐχ ἦττον τὰ κατὰ τὸν Κάρολον ἦσαν ἐπὶ μακρὸν ἀβέβαια ἐν τῇ θετῇ αὐτοῦ πατρίδι. Καίτοι οἱ πρότεροι ὀσποδᾶροι, ὁ Μπιμπέσκου, ὁ Μιχαὴλ Στούρτζας καὶ ὁ Στιριμπέγιου, ἀνεγνώρισαν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, αἱ πρῶται γενικαὶ ἐκλογαὶ ἀπέδειξαν, ὅτι αἱ φατρίαὶ τοῦ Κούζα καὶ τῶν ἀνθενωτικῶν ἦσαν ἀκόμη ἰσχυραὶ ἐν Μολδαβίᾳ,

Κάρολος

ἡγεμὼν καὶ νῦν βασιλεὺς τῆς Ῥωμανίας.

ἐπειδὴ τὸ ἐν τρίτον τῶν νέων βουλευτῶν εἶχεν ἐκλεχθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προγράμματος τῶν κομμάτων ἐκείνων. Ἦδη ἐπιτροπεῖα ἀξιωματικῶν εἶχε πειραθῆ νὰ δοκιμάσῃ αὐτὸν, παρακαλέσασα, ὅπως ἀπαλλαγῶσι πάσης καταδιώξεως ἐπὶ παραβάσει τῆς πειθαρχίας οἱ συστρατιῶται αὐτῶν οἱ καταλύσαντες τὸν προκάτοχον τοῦ Καρόλου. Τῷ δὲ 1870 ὁ Κούζας ἐξελέχθη ὡς βουλευτῆς, καὶ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις προσήνεγκεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑποστήριξιν αὐτῆς πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου· ἀλλ' ὁ φιλόπατρις Ῥωμᾶνος ἀπέκρουσεν ὑπερηφάνως τὴν πρότασιν ταύτην, μὴ δεχθεὶς νὰ ὀφείλῃ τὴν παλινόστησιν αὐτοῦ εἰς ξένην ἐπέμβασιν. Ὁ Ναπολέων Γ' εἶχε ταχέως μετανοήσει διὰ τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀνάρρησιν Πρώσσου ἡγεμόνος παρὰ τὸν κάτω Δούναβιν. Ἡ μὲν ἐν Σαδόβα νίκη τῶν Πρώσσων εἶχεν ἀποκαλύψει εἰς αὐτὸν τὴν αὔξουσαν δύναμιν τῶν μελλόντων αὐτοῦ ἀντιπάλων· ὁ δ' ἐκπροσωπισμὸς τοῦ ῥωμανικοῦ στρατοῦ, οὗ ἡ διοργάνωσις ἦτο ἀνατεθειμένη πρότερον εἰς γαλλικὴν στρατιωτικὴν ἀποστολὴν, ἔπεισεν αὐτὸν, ὅτι εἶχεν ἀρχίσει φθίνουσα ἡ γαλλικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ «τὴν μικρὰν λατινικὴν ἀδελφὴν». Κατὰ δὲ τὴν συνέντευξιν, ἣν ἔσχε τῷ 1867 ἐν Σαλτσβούργῳ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκου Ἰωσήφ, ἀνέβησεν ἡ γνώμη ἢ προταθεῖσα ἀμέσως μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Κούζα ὑπὸ τοῦ Νίγρα, τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεως τῆς Ἰταλίας, καθ' ἣν ἡ Αὐστρία ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ἀπωλείας τῆς Βενετίας ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τὴν Ῥωμανίαν. Συμφώνως πρὸς ταῦτα κατ' εἰσῆγησιν τοῦ Βίσμαρκ ὁ ἡγεμὼν προσεκολλήθη εἰς τὴν Ῥωσίαν, καὶ ἐπειράθη νὰ καταπραύνη τὸν θόρυβον τὸν κινήθητα ἐν Οὐγγαρία ἐπὶ τῷ ἐν τῇ χώρα ἐκείνῃ ῥωμανικῷ προσηλυτισμῷ. Ἀλλ' ἔνεκα τῆς μεταβολῆς ταύτης τοῦ ἐξωτερικοῦ πολιτικοῦ προγράμματος ὁ Κάρολος ἐστερήθη τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Ἐρυθρῶν, οἵτινες παρέστησαν αὐτὸν ὡς ὄργανον τοῦ Βίσμαρκ, ἔτοιμον νὰ θυσιάσῃ τὰ συμφέροντα τῆς θετῆς πατρίδος εἰς τὰ τῆς γενετείρας. Καὶ ὁ μὲν ἐν ἔτει 1869 γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς πριγκιπίσσης τοῦ Wied Ἐλισάβετ κατέστησαν αὐτὸν πρὸς ὥραν καὶ πάλιν δημοφιλῆ. Ἀλλὰ στάσεις ἐξεργάγησαν ἐν τῇ ἐμπορικῇ πόλει Πλοεστῖω, ἣτις ἐφρόνει ἀποκλειστικῶς τὰ τῶν Ἐρυθρῶν, καὶ ἀνεκαλύφθη συνωμοσία, εἰς ἣν ἦτο ἀναμειγμένη ἡ ἔθνοφυλακὴ. Κατὰ τὴν ὥραν δ' ἐκείνην ἡ ἔκρηξις τοῦ γαλλοπρωσσοῦ πολέμου, προελθοῦσα ἐκ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Καρόλου διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἰσπανίας, κατέστησαν τὴν θέσιν αὐτοῦ ἔτι κρισιμωτέ-

ραν. Αἱ συμπάθειαι τῶν Ῥωμάνων καὶ τοῦ ξένου αὐτῶν ἡγεμόνος ἦσαν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι· ἐκεῖνοι μὲν, ἅτε ὄντες Λατῖνοι, ἠύχοντο ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν Γάλλων, οὗτος δὲ, ἅτε προὑπάρξας Πρωσσοῦ ἀξιωματικὸς, ἦτο ψυχῇ καὶ σώματι ὑπέρμαχος τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ κατὰ τὸν δανικὸν πόλεμον συναγωνιστῶν.

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ὠμολόγησε τὴν πρόθεσιν αὐτῆς νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸν ὡς ἐχθρόν· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς αὐτοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι τὰ συμφέροντα καὶ αἱ συμπάθειαι τῆς Ῥωμανίας ἦσαν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας. Οἱ Ἐρυθροὶ μόνον τὸ ἀγγελμα ἤττης τινὸς προσεδόκων, ὅπως κηρύξωσι τὴν δημοκρατίαν ἐν Πλοεστίῳ. Ἄλλ' αἱ εἰδήσεις τῶν πρωσσικῶν νικῶν, ἢ φυλάκισις τῶν ἡγετῶν τῶν Ἐρυθρῶν καὶ ἡ γέννησις πριγκιπίσσης κατεπραῦνάν πως τὴν ταραχὴν. Ἄλλ' οἱ συνωμόται ἀπελύθησαν, καὶ τὰ σκάνδαλα τὰ προκληθέντα ἐκ τῆς παραχωρήσεως τῆς κατασκευῆς τῶν ῥωμανικῶν σιδηροδρόμων εἰς τὸν Πρωσσοῦ Strousberg ἤγαγον εἰς νέαν καταβολὴν κατὰ τοῦ Πρωσσοῦ ἡγεμόνος. Πρῶτον αὐτοῦ μέλημα εἶχεν ὑπάρξει, καθ' ἃ ἔγραφεν αὐτὸς, ἡ ἀνάπτυξις «τῆς ὑλικῆς εὐημερίας τῶν πλουσίως πεπρωκισμένων ἐκείνων γαιῶν», καὶ εἶχε «λάβει ὡς βάσιν» τοῦ ἔργου τούτου «τὴν κατασκευὴν δικτύου ὁδῶν καὶ σιδηροδρόμων». Διὸ εἶχεν ἀποδεχθῆ μεθ' ὑπερβολικοῦ ἴσως ζήλου καὶ ὑπεράγαν ἀνεπαρκοῦς γνώσεως τῶν οἰκονομικῶν καὶ τεχνικῶν λεπτομερειῶν τὰ σχέδια τοῦ Πρωσσοῦ, τοῦ κληθέντος βασιλέως τῶν σιδηροδρόμων. Ἡ δὲ ἄρνησις τούτου, ὅπως πληρωθῇ τὸ τοκομερίδιον τοῦ Ἰανουαρίου 1871, ἦτο πλῆγμα οὐ μόνον τῶν μετόχων, οἵτινες ἦσαν ὡς τὸ πλεῖστον Πρωσσοὶ, πεισθέντες νὰ μετάσχωσι τῆς ἐπιχειρήσεως ἕνεκα τῆς ἀσφαλείας τῆς παρεχομένης ἐκ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ παρουσίας Πρωσσοῦ διαχειριστοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος, καθ' ὅτι ὁ Βίσμαρκ ἀπήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ νὰ πληρώσῃ τὸν τόκον ἀντὶ τοῦ μὴ τηρήσαντος τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ ἐργολάβου. Τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος διορισθεὶς ἐπίτροπος τῶν ῥωμανικῶν σιδηροδρόμων εἶχε πρότερον ὑπηρετήσῃ παρὰ τοῖς Χοεντσόλλερν, ἠρμηνεύετο ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὡς ἀπόδειξις κερδοσκοπικῆς καπηλείας, καὶ ὁ ἡγεμὼν, ὅστις εἶχεν ἤδη ἐκφράσει ἐν τινι πρὸς τὰς δυνάμεις ἐγκυκλίῳ τὴν ἀνικανότητα αὐτοῦ, ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἀνθιστάμενος πρὸς τὰ φατριαστικά πάθη, ἐξέχυσεν ἔτι μᾶλλον τὴν πικρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐν ἐπιστολῇ σταλείσῃ πρὸς τινὰ ἀνταποκριτὴν καὶ δημοσιευθεῖσῃ ἐν

γερμανικῷ περιοδικῷ¹. Καί τις μὲν τῶν ἐπιφανῶν Ῥωμάνων πολιτευτῶν ἐδήλωσεν, ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ ἡγεμὼν «οὐδὲ ἓνα εἶχεν ἐν τῇ χώρᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ», ὁ δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ποιούμενος λόγον περὶ τουρκικῆς ἐπιτροπείας ἐν ταῖς ἠνωμέναις Ἠγεμονίαις. Εἰς τὸ ἀκρότατον δὲ σημεῖον τοῦ κινδύνου ἔφθασαν τὰ πράγματα τῇ 10 Μαρτίου τοῦ 1871, ὅτε ἡ γερμανικὴ ἐν Βουκουρεστίῳ παροικία, συναθροισθεῖσα ἐν τινι συμποσίῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς βορείου Γερμανίας χάριν ἑορτασμοῦ τῶν γενεθλίων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐλιθολογήθη ὑπὸ τοῦ ὄχλου, τῆς ἀστυνομίας παρακολουθούσης ἀπαθῶς τὰ τελούμενα. Τὴν δὲ πρωίαν τῆς ὑστεραίας ὁ ἡγεμὼν, μηνύσας εἰς τὰ δύο μέλη τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τοῦ 1866, τὰ τότε εὑρισκόμενα ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἐγνώρισεν εἰς αὐτὰ, ὅτι ἐπεθύμει νὰ καταθέσῃ τὴν ἐντολὴν τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ πρὸ πέντε ἐτῶν. Ὁ Λάσκαρις Καταρτζῆς, ὁ ἕτερος τῶν δύο ἐκείνων, ἐδεήθη αὐτοῦ νὰ φεισθῇ τῆς χώρας, καὶ ἀνέλαβε τὴν εὐθύνην νὰ σχηματίσῃ ὑπουργεῖον. Ὁ δ' ἡγεμὼν συνήνεσε, καὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ ἀρχηγὸς τῶν συντηρητικῶν ἠδυνήθη νὰναγγεῖλῃ τὸν σχηματισμὸν ὑπουργείου εὐθαρσῶν ἀνδρῶν, ὅπερ κατώρθωσε νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἀρχῇ ἐπὶ πέντε ἔτη, γεγονός ἀγνωστον μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ τῆς Ῥωμανίας. Ἡ ἀντιπολιτευομένη βουλὴ διελύθη, καὶ εὐπειθῆς πλειονοψηφία ἐπετεύχθη ἐν τῷ νέῳ νομοθετικῷ σώματι δι' «ἠθικῆς πειθοῦς» κατὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς· ὁ δὲ Ῥωσέτης, ὁ ἐκδότης τῆς ἀντιδυναστικῆς ἐφημερίδος Romanul, συνιδῶν, ὅτι εἶχε παρέλθει ἡ εὐκαιρία στασιαστικῆς ἐνεργείας, ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, τὸ ἄσυλον ἀπάντων τῶν ἀργούντων Ῥωμάνων πολιτευτῶν, εἴτε ἡγεμόνων ἢ μὴ ἐστεμμένων δημαγωγῶν. Ἡ κρίσις εἶχε παρέλθει, καὶ ὁ ἡγεμὼν παρετήρησε μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι οἱ ἰσχυρότατοι τῶν ὑποστηρικτῶν αὐτοῦ ἦσαν ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, ὅσοι εἶχον ὑποστηρίξει τὸν προκατόχον αὐτοῦ, ἄνδρες ἀρχῶν, πιστεύοντες εἰς τὴν ἀσφάλειαν, ἣν ἐπιφέρει ἡ μοναρχία καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ προσώπου τοῦ μονάρχου. Τὴν κυριωτάτην δ' ἀμηχανίαν ἐπέφερε πλέον εἰς αὐτὸν ὁ πρῶην αὐτοῦ φίλος Βίσμαρκ, οὗ ἡ πρός κλησις πρὸς τὴν Πύλην, ὅπως ἀναγκάσῃ τὸν ὑπήκοον αὐτῆς νὰποδεχθῇ τὰς ἀξιώσεις τῶν Πρωσσοῦ μετόχων τῶν σιδηροδρόμων, τραυματιζομένου οὕτω

¹ Aus dem Leben Τόμ. Β' σ. 270.

τοῦ ἔθνικοῦ αἰσθήματος τῶν Ῥωμάνων ἐν τῷ εὐαίσθητοτάτῳ σημείῳ αὐτοῦ, εἰς οὐδὲν ἄλλο συνετέλεσεν ἢ εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ μίσους ἐναντίον τῶν Πρώσων· ἀλλ' ἐπετεύχθη ὁμως συμφωνία διὰ μεσολαβήσεως τῆς Αὐστρίας. Ἀπὸ τοῦ διαθήματος τούτου ἄρχονται καλλίτεραι σχέσεις τῆς Ῥωμανίας μετὰ τῆς δυαδικῆς μοναρχίας, ὧν πρῶτος καρπὸς ὑπῆρξεν ἡ ἐμπορικὴ συνθήκη ἢ ὑπογραφεῖσα κατὰ τῷ 1875, τὸ ἔτος τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς ὑπὸ τῆς Αὐστρίας προσ-

αρθήσεως τῆς ῥωμανικῆς Μπουκοβίνας. Ἀλλ' ἡ πρᾶξις αὕτη δυσηρέστησε τὴν τε Πύλην, ἣτις ἠρνήθη τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀξιώσεως τοῦ ὑποτελοῦς ἡγεμόνος περὶ συνομολογήσεως διεθνῶν συνθηκῶν, καὶ τὸν συνασπισμὸν τῶν ἡγετῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὧν τινες μὲν ἦσαν βίαιοι ἀντίπαλοι τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας, πάντες δὲ διψαλέοι ἐρασταὶ τῆς ἀρχῆς μετὰ πενταετῆ ἀποχὴν ἀπ' αὐτῆς. Ἐκ νέου τότε προσεβλήθη ὁ θρόνος, καὶ ἐφέρετο ἡ φήμη τοῦ ὀνόματος συνταγματάρχου τινὸς Νταβί-

Φραγκῖσκος Ἰωσήφ Α' αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας.

για, εἰς ὃν εἶχε προσφερθῆ ἡ ἀρχή. Τότ' ἐπῆλθεν ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἑρζεγοβίνης, συνεπιφέρουσα τὴν ἀναβίωσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος ἐκείνην, ἣτις ἔμελλε νὰπολήξῃ εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῆς Ῥωμανίας ὡς ἀνεξαρτήτου βασιλείου.

Ἡ γείτων ἡγεμονία τῆς Σερβίας, ἥς τὴν φιλίαν περιεῖπεν ἐπιμελῶς ὁ ἡγεμὼν Κάρολος, εἶχε σπουδαίως προβῆ πρὸς τὰ πρόσω ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ ἡγεμὼν τῶν Σέρβων Μιχαὴλ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀποχώρησιν τῶν τουρκικῶν φρουρῶν ἀπὸ τῶν ἐν Σερβίᾳ φρουρίων, ἅτινα οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον ἀκόμη μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1862 κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἐν ᾧ δ' ἐκεῖνος κατέβαλλε

τὰς δεούσας ἐνεργείας ἐν αὐτῇ τῇ Σερβίᾳ χάριν βελτιώσεως τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, ἢ ἡγεμονία Ἰουλίᾳ καὶ ὁ Φίλιππος Χρηστίτις ἐστάλησαν εἰς τὸ Λονδίνον, ὅπως ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ κοινὴν γνώμην, ἣτις μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου εἶχεν ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Σερβίαν. Εὐνοϊκοὶ λόγοι ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ὑπὸ τοῦ Κόβδεν καὶ τοῦ Γρέγορου, βουλευτοῦ ἔχοντος μέγα ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, καὶ ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ ὑπὸ τοῦ Ἑωθινοῦ Ταχυδρόμου (Morning Post) ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν εἰς τὸ σερβικὸν ζήτημα, καὶ διὰ τῆς ἐπακολουθησάσης ἀποστολῆς τοῦ Σέρβου διπλωμάτου Μαρίγκοβιτις εἰς Λονδίνον ἐπετεύχθη δήλωσις τοῦ Κλάρενδων, καθ' ἣν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις δὲν θὰ εἶχεν ἀντίρρησην, ὅπως τὰ ὑπολειπόμενα φρούρια περιέλθωσιν εἰς τοὺς Σέρβους ἐπὶ τῷ ὄρω συναινέσεως τῆς Πύλης. Ἡ δ' ἔκπτωσις τῆς δυνάμεως τῆς Αὐστρίας, ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1866 νίκης τῶν Πρώσων, καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Κρήτης ἦσαν ἐπωφελεῖς εἰς τὴν Σερβίαν καὶ εἰς τὴν Ῥωμανίαν, καὶ ἐπῆλθεν ἀνταλλαγὴ γραμμάτων μετὰ τοῦ Ῥίσιτις καὶ τοῦ Κουμουνδούρου χάριν συνομολογήσεως συμμαχίας σερβοελληνικῆς. Καίτοι δὲ οὔτε ὁ βασιλεὺς Γεώργιος οὔτε τὸ ὑπουργεῖον Βούλγαρη ἐθεώρουν ἐπιθυμητὴν τοιαύτην συμμαχίαν, ἢ ἐνδεχομένη τοιαύτη γενικὴ ἐξέγερσις τῶν λαῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἐθορούθησε τὴν Ῥωσίαν καὶ τὴν Γαλλίαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὑπερίσχυσαν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀξιώσεως τοῦ Μιχαὴλ περὶ ἐκκένωσης τῶν ὑπολειπομένων ἐν Σερβίᾳ φρουρίων. Ἡ δὲ ἀπόφασις, καθ' ἣ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις σερβικοῖς ζητήμασιν, ἐξηρτᾶτο πρᾶγματι ἐκ τῆς Αὐστρίας, καὶ ὁ τότε διευθύνων τὰ τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς Μπόϋστ, ἐπιθυμῶν νὰ παράσχῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν ἡσυχίαν μετὰ τὴν πρόσφατον αὐτῆς ἐν Σαδόβα ἦτταν, ἐθεώρησεν, ὅτι ἡ κατοχὴ τοῦ Βελιγραδίου ὑπὸ τῶν Σέρβων δὲν θὰ ἐπέφερον ἀπειλήν τῶν αὐστριακῶν συμφερόντων. Καὶ ὁ μὲν Μιχαὴλ ἐβεβαίωσε τὴν Πύλην, ὅτι Σερβία ἠὺχαριστημένη θὰ ἦτο διὰ τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν ἄμυνα καλλιτέρα τῶν παρὰ τὸν Σᾶον καὶ Δούναβιν φρουρίων· ὁ δὲ Στάνλεϋ ἀπεφάνθη πλανώμενος, καθ' ἣ ἀπέδειξεν ἡ ἱστορία τῶν ἐπακολούθων ἐτῶν, ὅτι Σερβία ἐλευθέρᾳ ἔμελλε πιθανῶς ἐλάχιστα νὰ φροντίσῃ περὶ τοῦ τρόπου τῆς κυβερνήσεως τῶν Βοσνίων ἢ τῶν Βουλγάρων, προσέθηκε δὲ, ὅτι ἡ τουρκικὴ τιμὴ θὰ ἐσώζετο διὰ τῆς ἀπλῆς διατηρήσεως τῆς τουρκικῆς σημαίας

ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Βελιγραδίου. Οὕτω δ' ἐγκαταλειφθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἢ Πύλη ὑπεχώρησε καὶ τῇ 19 Φεβρουαρίου 1867 συγκατένευσεν, ὅπως ἐμπιστευθῆ τὴν φύλαξιν τῶν φρουριῶν εἰς τὸν Μιχαήλ, ἀπομακρύνουσα τελείως τὰς τουρκικὰς φρουρὰς ἐπὶ τῷ ὄρω, ὅπως ἀμφοτέραι αἱ σημαῖαι, ἢ τε τουρκικὴ καὶ ἢ σερβικὴ, κυματίζωσιν ἐπὶ τῶν ἐρυμάτων. Τότε ὁ Μιχαήλ ἐπεσκέφθη τὸν ἐπικυρίαρχον, τῇ δὲ 6 Ἀπριλίου παρεδόθησαν αἱ κλείδες τῶν φρουριῶν εἰς τὰς σερβικὰς ἀρχάς, καὶ τῇ 24 Ἀπριλίου ὁ τελευταῖος Τοῦρκος στρατιώτης ἐγκατέλιπε τὸ σερβικὸν ἔδαφος. Ἐκτοτε τὸ Βελιγράδιον ἔπαυσεν ἔχον πλέον τὴν ὄψιν πόλεως τουρκικῆς, ἐξαιρουμένου ἑνὸς μόνου τζαμίου· καὶ αὕτη δὲ ἢ πύλη τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατηδαφίσθη τῷ 1867.

Καὶ ἢ μὲν σύνεσις τοῦ Μιχαήλ παρέσχεν ἐπιφανῆ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Σερβίαν, ἀλλ' οὐχ ἦττον δυσηρέστησε τοὺς ἰταμοὺς πολιτευτὰς, ὅσοι, καθ' ἃ ὁ Γκαρασάνιν, ὠνειροπόλουν τὴν συγκρότησιν βαλκανικῆς ὁμοσπονδίας καὶ ἐθεώρουν τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποδημίαν αὐτοῦ ὡς πρᾶξιν δουλοπρεπῆ. Μεγάλα σχέδια ἐκυκλοφόρουν ἐν Βελιγραδίῳ· οἱ Μωαμεθανοὶ Σέρβοι τῆς Βοσνίας ὑπισχνοῦντο οὐδετερότητα ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ σερβικὸς στρατὸς ἤθελεν εἰσελάσει εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ἂν μόνον ἤθελε φεισθῆ τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πίστεως αὐτῶν· ὁ δὲ Μιχαήλ ἐπεσκέφθη τὴν Ῥωμανίαν καὶ ὑπέγραψε συνθήκας συμμαχίας μετὰ τοῦ ἡγεμόνος Καρόλου καὶ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μαυροβουνίου Νικολάου· ὠμολογήθη δὲ σύμβασις μετὰ τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου, οὗ ἔδρα ἦτο τὸ Βουκουρέστιον, χάριν τῆς παλιγγενεσίας τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους. Ἄλλ' ἢ παῦσις τοῦ Γκαρασάνιν ἐνέδειξεν, ὅτι ὁ Μιχαήλ δὲν ἦτο διατεθειμένος νὰ προχωρήσῃ ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ, ὅσον ὁ πρωθυπουργὸς αὐτοῦ, ἐν ᾧ τὴν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ διοίκησιν ἐχαράκτριζον ὡς ὑπεράγαν αὐταρχικὴν οἱ θαυμασταὶ κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν οἱ θορυβωδῶς ἀπαιτοῦντες νέον σύνταγμα. Τὴν δὲ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος ἀντιπολίτευσιν αὐτῶν ὑπέτρεφεν ἢ Ὁμλαδίνα (Νεότης), μυστικὴ ἐταιρεία, ἰδρυθεῖσα τὸ κατ' ἀρχὰς χάριν φιλολογικῶν σκοπῶν ὑπὸ ὁμάδος Σέρβων σπουδαστῶν ἐν Πρεσβούργῳ τῆς Οὐγγαρίας, ἣτις ὑπερεμάχει τῆς ἐνώσεως καὶ ἀνεξαρτησίας τοῦ σερβικοῦ ἔθνους καὶ διεξῆγεν ἐκ τοῦ Νόυζατζ τῆς Νοτίου Οὐγγαρίας δημοσιογραφικὸν προσηλυτισμὸν, ἀποβάντα ἔτι μᾶλλον σφοδρὸν μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς συνελεύσεως αὐτῆς ἐν Βελιγραδίῳ

τῷ 1867. Εἰς τοὺς ἐχθροὺς δὲ τούτους προσετέθη ἢ ἐξόριστος δυναστεία, ζῶσα καὶ σκευωροῦσα ἐν τῇ γείτοني δυαδικῇ μοναρχίᾳ ἐναντίον ἡγεμόνος, ὅστις, καθ' ἃ ὁ Κούζας ἐν Ῥωμανίᾳ καὶ ὁ Ὄθων ἐν Ἑλλάδι, δὲν εἶχε νόμιμον κληρονόμον τοῦ θρόνου. Προφρόνως δὲ μεριμνῶν περὶ τούτου ὁ Μιχαήλ, ὅστις εἶχε διαζευχθῆ ἀπὸ τῆς εὐπαιδευτοῦ συζύγου, παρεσκευάζετο νὰ προβῆ εἰς δεύτερον γάμον μετὰ τῆς ἐξαδέλφης Αἰκατερίνης Κωνσταντίνοβιτς.

Ἐν ᾧ δὲ περιεπάτει μετὰ τῆς μνηστῆς καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς Ἀγκας ἐν τῷ ἄλσει τοῦ Topchtider τῇ 29 Μαΐου 1868, ὅπου πρὸ τριῶν ἐτῶν εἶχε πανηγυρίσει τὴν ἐπέτειον τῆς νίκης τοῦ Τακόβου, τρεῖς ἄνδρες ἐπυροβόλησαν αὐτὸν καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ κυρίας. Καὶ ὁ μὲν Μιχαήλ ἔπεσε νεκρὸς εἰς τὴν γῆν, ἢ δὲ Ἀγκα ἐφονεύθη καὶ ἢ θυγάτηρ αὐτῆς ἐτραυματίσθη. Ἄλλ' οἱ φονεῖς, δεσμῶται τῆς γείτονος φυλακῆς, ἦσαν ἀπλῶς τὰ ὄργανα ἰσχυροτέρων ἠθικῶν αὐτουργῶν. Καὶ ἢ μὲν κοινὴ γνώμη ὑπέλαβε τὸν οἶκον τοῦ Καραγεώργιβιτς ὡς ὑπεύθυνον ἐπὶ τῷ θηριώδει ἐκείνῳ φόνῳ τοῦ ἀρίστου τῶν ἡγεμόνων, ὃν ἔσχε ποτὲ ἢ Σερβία· ὁ δὲ δημόσιος κατήγορος κατήγγειλε τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ οἱ πολιτευταὶ τὴν φιλοδοξωτέραν αὐτοῦ σύζυγον Περσίδαν, ἐνεργοῦσαν, καθ' ἃ ὑπετέθη, ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ υἱοῦ Πέτρου, τοῦ νῦν βασιλέως τῆς Σερβίας. Ἄλλοι δ' ἐπίστευσαν, ὅτι τὸν φόνον ἐσχεδιάσεν ὁ Ῥαδοβάνοβιτς, ὁ διευθυντῆς τῶν ὑποθέσεων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Βελιγραδίῳ, προσδοκῶν, ὅτι διὰ συμβολαίου, συνταχθέντος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὑπογραφέντος ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Πέτρου, ἔμελλε νὰ γείνη ἰσχυρὸς, προστατευόμενος ὑπὸ τοῦ νεαροῦ

Ὄθων καὶ Ἀμαλία ἐν Βαυαρίᾳ.

ἡγεμόνων, ὃν ἔσχε ποτὲ ἢ Σερβία· ὁ δὲ δημόσιος κατήγορος κατήγγειλε τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ οἱ πολιτευταὶ τὴν φιλοδοξωτέραν αὐτοῦ σύζυγον Περσίδαν, ἐνεργοῦσαν, καθ' ἃ ὑπετέθη, ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ υἱοῦ Πέτρου, τοῦ νῦν βασιλέως τῆς Σερβίας. Ἄλλοι δ' ἐπίστευσαν, ὅτι τὸν φόνον ἐσχεδιάσεν ὁ Ῥαδοβάνοβιτς, ὁ διευθυντῆς τῶν ὑποθέσεων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Βελιγραδίῳ, προσδοκῶν, ὅτι διὰ συμβολαίου, συνταχθέντος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὑπογραφέντος ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Πέτρου, ἔμελλε νὰ γείνη ἰσχυρὸς, προστατευόμενος ὑπὸ τοῦ νεαροῦ

μνηστῆρος τοῦ θρόνου, ἀνερχομένου εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ νὰ διανείμῃ οὕτω τὰ ἐκ τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ λάφυρα εἰς τὸν ἴδιον οἶκον καὶ εἰς τοὺς φίλους. Ἄλλ' ἢ συνωμοσία κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον ἐπέ-
 τυχε. Καὶ δὴ ὁ πρῶην πρωθυπουργὸς Γκαρασάνιν, ὅστις παρέτυχεν,
 ἐπωφελούμενος τὸν καθαρὸν ἀέρα τοῦ Tobtchider, προσέτρεξεν
 ἀκούσας τὰς κραυγὰς τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ Μιχαήλ, καὶ ἔσπευσε μετὰ
 μεγάλης ἐτοιμότητος εἰς τὴν πόλιν, ὅπως γνωρίσῃ τὸ γεγονὸς εἰς
 τὰς ἀρχάς. Καθ' ὁδὸν δὲ συνήντησεν ἄμαξαν, ἧς ὁ τροχασμὸς καὶ
 οἱ ἐπιβάται ἐξήγειραν τὰς ὑπονοίας αὐτοῦ. Διατάξας δὲ τὴν σύλλη-
 ψιν αὐτῆς, προέλαβεν ἐπικοινωνίαν τῶν φονέων καὶ τῶν ἐν Βελι-
 γραδίῳ συνενόχων αὐτῶν. Τὸ ὑπουργεῖον καὶ ἡ γερουσία συνῆλθον
 πάραυτα, καὶ ἐσηματίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις, συνισταμένη ἐκ
 τοῦ Μαρίγκοβιτς, προέδρου τῆς γερουσίας, τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δι-
 καιοσύνης Λεσχιάνιν καὶ τοῦ προέδρου τοῦ ἐφετείου Πέτροβιτς.
 Ἐνήργησαν δὲ οὗτοι μετὰ ταχύτητος καὶ δραστηριότητος, ἐφυλάκι-
 σαν τὸν Ῥαδοβάνοβιτς, ἐκάλεσαν μεγάλην *σκουψίνα*, καὶ ἔστειλαν
 τὸν Ῥίστιτς, ὄντα τότε ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν, ὅπως ἀγάγῃ τὸν
 ἐξ ἀγχιστείας συγγενῆ τοῦ φονευθέντος ἡγεμόνος Μιλᾶνον ἐκ Παρι-
 σίων, ὅπου ἐσπούδαζε. Καὶ διεδόθη μὲν τὸ κατ' ἀρχάς, ὅτι ὁ Μι-
 χαήλ εἶχε καταλίπει κληρονόμον τὸν νόθον υἱὸν Βελίμηρον, καὶ ἡ
 χήρα ἡγεμόνη ἐσκέφθη πάραυτα νὰ υἱοθετήσῃ αὐτὸν καὶ κηρυχθῆ
 ἐπίτροπος, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τοιαῦται σκέψεις δὲν ἐτύγχανον προ-
 θύμου ἀποδοχῆς, ἡ ἀρχὴ περιῆλθεν εἰς τὸν ἐξάδελφον τοῦ Μιχαήλ,
 ἔχοντα τότε ἡλικίαν μόλις δεκατεσσάρων ἐτῶν. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ
 μεγάλη *σκουψίνα*, σῶμα πρακτικῶν ἀνδρῶν συνιστάμενον μὲν ἐκ
 πεντακοσίων εἴκοσι καὶ τριῶν μελῶν, περιλαμβάνον δ' ἓνα καὶ μό-
 νον νομομαθῆ, ἀνεκήρυξε τὸν Μιλᾶνον Ὀβρένοβιτς Δ', καὶ ἐξέλεξε
 τρεῖς ἐπιτρόπους, τὸν συνταγματάρχην Μπλαζνάβατς, ὑπουργὸν τῶν
 στρατιωτικῶν, τὸν Ῥίστιτς καὶ τὸν Γαβρήλοβιτς, γερουσιαστὴν
 καὶ γεωγράφον, ἐπὶ τρία ἔτη μετὰ τοῦ δικαιώματος περαιτέρας
 παρατάσεως τῆς ἀνθηγεμονίας ἐν περιπτώσει ἀνάγκης. Συνεκρο-
 τήθη δὲ φιλελεύθερον ὑπουργεῖον, καὶ οἱ ἐπίτροποι ἐδήλωσαν, ὅτι
 ἔμελλον νὰ τηρήσωσι τὸ ἀξίωμα τοῦ Μιχαήλ «ὁ νόμος εἶνε ἡ ὑψί-
 στη θέλησις ἐν Σερβίᾳ»· συνεφωνήθη δὲ, ὅπως ἡ *σκουψίνα* συν-
 ἔρχεται κατ' ἐνιαυτόν. Οἱ δολοφόνοι ἐδικάσθησαν, καὶ δεκατρεῖς
 ἐτυφεκίσθησαν ὡς ἔνοχοι ἢ συνεργοί. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Καρα-
 γεώργεβιτς, ἀθωωθείς ὑπὸ αὐστριακοῦ δικαστηρίου, κατεδικάσθη

ἐρήμην ἐν Σερβίᾳ καὶ ἀπηγορεύθη εἰς αὐτὸν καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ
 ἢ εἰς τὸ σερβικὸν ἔδαφος εἴσοδος. Ἀπέθανε δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐν
 ἔξορίᾳ τῷ 1885, καὶ μόνον μετὰ τραγωδίαν ἔτι μᾶλλον φοβεράν,
 διαπραχθεῖσαν κατὰ τὴν τριακοστὴν πέμπτην ἀμφιετηρίδα τοῦ φό-
 νου τοῦ Μιχαήλ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀνέβη τὸν αἵμοσταγῆ θρόνον τοῦ
 τελευταίου Ὀβρένοβιτς. Εὐτυχῶς δὲ δὲν ἤγειρεν ἀξιώσεις περὶ τῆς
 ἀρχῆς ὁ νόθος τοῦ Μιχαήλ, ὅστις ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ὡς καλλιτέ-
 χνης ἐν Βαυαρίᾳ.

Ὁ δολοφονηθεὶς ἡγεμὼν εἶχε λάβει ὑπ' ὄψιν τὸ ζήτημα, ὅτι
 εὐκταία ἦτο ἢ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ παροχὴ μειζόνων ἐλευθεριῶν· οἱ
 δ' ἐπίτροποι, καίτοι ὑπῆρχε νόμος ἀπαγορεύων πᾶσαν μετατροπὴν
 τοῦ ὑπάρχοντος τύπου τοῦ πολιτεύματος ἐν περιπτώσει ἀνηλικιό-
 τητος τοῦ ἡγεμόνος, προέβησαν ἀκολούθως εἰς τὴν ψήφισιν συντά-
 γματος τῷ 1869, ὅπερ ἔμεινεν ἐν ἰσχύϊ κατὰ τὰ ἐπόμενα εἴκοσιν
 ἔτη. Ἡ μία καὶ μόνη βουλή, ἡ *σκουψίνα*, μὴ προστεθείσης δευτέ-
 ρας, ἐπειδὴ ὁ Ῥίστιτς ὠμολόγει, ὅτι δὲν εὗρισκε τὰ στοιχεῖα τοιαύτης,
 ἔμελλε νὰ εἶνε κατὰ τὰ τρία τέταρτα αἰρετῆ, τοῦ ὑπολοίπου τετάρτου
 τῶν βουλευτῶν προστιθεμένου διὰ διορισμοῦ. Καὶ ἐστερήθησαν μὲν
 τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι πλὴν τῶν ὑπαλλήλων καὶ οἱ νομο-
 μαθεῖς, ἀπαραλλάκτως καθ' ἃ ἀπεκλείοντο ἀπὸ τοῦ κληθέντος *ἀμα-
 θοῦς κοινοβουλίου* τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου Δ', ἀλλ' ὁ
 ἡγεμὼν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διορίζῃ οἰονδήποτε Σέρβον ἔχοντα ἡλι-
 κίαν τριάκοντα ἐτῶν ἐκ τῶν ἀποτινόντων ἀμέσους φόρους ἀνερχο-
 μένους εἰς τριάκοντα *δινάρα*. Ἡ συνέλευσις δ' αὕτη ἠδύνατο νὰ
 συνέρχεται ὅπου ἤθελεν ἐκλέξῃ ὁ ἡγεμὼν καὶ νὰ διαλύηται ὅταν οὗ-
 τος ἤθελεν εὐδοκήσῃ· οἱ δ' ἀποτελοῦντες αὐτὴν δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα
 τῆς εἰσηγήσεως νομοθετικῶν μέτρων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κυβέρνησις ἠδύ-
 νατο νὰναστείλῃ μέτρα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου,
 τοῦ λόγου καὶ τοῦ τύπου ἐν περιπτώσει κινδύνου, καὶ πολλάκις
 προέβη εἰς τοιαύτην ἀναστολὴν, τὸ σύνταγμα τοῦ 1869 ἐχαρακτη-
 ρίσθη ὡς «αὐταρχία μόλις περικαλυπτομένη», καθ' ἧς οἱ τῷ 1881
 τὸ πρῶτον διοργανωθέντες ῥιζοσπάσται ἤρχισαν πάραυτα ἀντεν-
 εργοῦντες. Διὰ δὲ τῆς ἐκκοπῆς ἐπιχωρίου νομίσματος ἐξέλιπεν ἡ
 προτέρα σύγχυσις τῶν ξένων νομισμάτων, εἰσῆχθη ἡ εὐθύνη τῶν
 ὑπουργῶν, καὶ οἱ ἐπίτροποι ἠξίωσαν μεγάλης προσοχῆς τὰ ἐσωτε-
 ρικὰ πράγματα, διαρκούσης τῆς ἡσυχίας τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος.
 Οἱ τρεῖς ἐπίτροποι, ἀντιπροσωπεύοντες τὰς ἐν Σερβίᾳ καλουμέ-

νας «φιλευθέρας» ἀρχάς, ἃς ὅμως ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν μᾶλλον ὡς συνετὰς συντηρητικὰς ἀρχάς, διετήρησαν τὴν ἀρχὴν μέχρι οὗ τῇ 10 Αὐγούστου 1872 ὁ Μιλᾶνος ἐνηλικιωθεὶς ἀνέλαβε τὰ ἡνία τῆς ἀρχῆς.

Ὁ Μιλᾶνος ἐκέκτητο ἐξαιρετα φυσικὰ προσόντα, ἀλλ' ἡ γέννησις αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγωγή δὲν προεμήνου ἀγαθὰ περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχεν ἀποθάνει ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν ἐκ τοῦ ἐκδεδιητημένου βίου, ὃν εἶχε διαγάγει ἐν Βιέννῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ, τὸ γένος Καταρτζῆ, εἶχεν ὑπάρξει παλλακίς τοῦ Κούζα καὶ εἶχεν εὔρεθῆ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ μεγάρῳ τοῦ Βουκουρεστίου τὴν νύκτα καθ' ἣν κατελύθη ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος τῆς Ῥωμανίας. Ἡ δ' ἐν Παρισίοις ἀγωγή δὲν εἶνε ἡ ἀρίστη ἠθικὴ τόνωσις ἡγεμονίδου τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, καὶ ὁ μέλλον βασιλεὺς παρετήρησέ ποτε, ὅτι, ἂν ἦτο οἶος ἦτο, τὸ παιῖσμα ἐβάρυνε τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ καὶ ὑπουργούς. Ἀχθεὶς δ' εἰς τὴν διεφθαρμένην ἀτμόσφαιραν τοῦ Βελιγραδίου ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν τὰ πλεῖστα παιδιά φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα, ἀπομεμονωμένος ἐν τῷ ἀνακτόρῳ ἄνευ ἀδελφῶν ἑκατέρου τῶν φύλων ἢ ὀμηλικῶν συμπαικτόρων, μνηθεὶς ἐνωρὶς τὰ τεχνάσματα τῆς σκευωρίας καὶ διδαχθεὶς νὰ πιστεύῃ, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν πραγμάτων δύνανται νὰποκτηθῶσι διὰ χρημάτων, κατήντησε νὰ θεωρῆται ὡς πρότυπον ἀνδρὸς φιληδόνου. Ἐπισκέψεις εἰς Βιέννην καὶ Παρισίους βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀνάρρησιν διετάραξαν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· ἐπεθύμησε καὶ αὐτὸς νὰ μιμηθῆ ἐν τῇ μικρᾷ Σερβίᾳ τὴν τρυφὴν τῶν πρωτεουσῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γαλλίας· φυσικὸν δ' ἀποτέλεσμα τοῦ τοιοῦτου βίου ὑπῆρξε τὸ ὅτι μετὰ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνηλικιώσεως ἦτο καταβεβαρημένος ὑπὸ χρεῶν. Τοιαύτη δ' ὑπῆρξεν ἡ ἀντιδημοτικότης αὐτοῦ ἐν Βελιγραδίῳ, ὥστε ἰσχυρὰ φατρία ἐπόθει τὴν ἐν Σερβίᾳ ἀνάρρησιν τοῦ πολλῶ συνετιωτέρου καὶ πολλῶ σοβαρωτέρου ἡγεμόνος τοῦ ἀδελφικοῦ Μαυροβουνίου, τοῦ Νικολάου. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ αἱ μηχανορραφίαι τῆς ἔξοριστου δυναστείας καὶ ἡ ζηλοτυπία τοῦ οἴκου τοῦ Γκαρασάνιν, διακειμένου πάντοτ' ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς Ὀθρένοβιτς, ὧν διάδοχον προεδόκα νὰ παρασκευάσῃ τὸν υἱὸν τοῦ Ἡλία, τὸν Μιλούτιν, κατέστησε τὴν θέσιν τοῦ Μιλάνου ἔτι μᾶλλον δυσχερῆ. Ὅτε δὲ ἤρχισεν ἡ μεγάλη βαλκανικὴ κρίσις τῷ 1875, ἐπαίοντες παρατηρηταὶ διεγίνωσκον, ὅτι δύο μόνον διέξοδοι ἦσαν ἀνοικταὶ εἰς αὐτὸν, πόλεμος ἢ ἐπανάστασις.